

II

CADRUL SPIRITUAL ȘI ASIGURAREA CALITĂȚII VIEȚII, BUNĂSTĂRII ȘI SIGURANȚEI ÎN SĂNĂTATE *THE SPIRITUAL FRAMEWORK AND THE ASSURANCE OF QUALITY OF LIFE, WELL-BEING AND HEALTH SAFETY*

LIBERTATEA VOINȚEI - INTERPRETĂRILE MULTIASPECTUALE CONTEMPORANE

Ecaterina Lozovanu, dr. în filos., conf. univ., șef departament
Departamentul Științe Socio-umane, Universitatea Tehnică a Moldovei
ecaterina.lozovanu@ssu.utm.md

FREEDOM OF THE WILL - CONTEMPORARY MULTIASPECTUAL INTERPRETATIONS

The dispute over the possibility of free will has a history equivalent to the conscious history of humanity. For a long time, the prerogative of contradictory disputes on this topic was considered to belong to philosophers or theologians. At the current stage, reflections on the problem of free will have crossed traditional boundaries, gradually becoming the concern of science. This is explained by the fact that the way it is solved has a defining impact both on the conscience and on the moral foundation of human society. Contemporary science claims that the fine combination of quantum effects with chaos theory creates an indeterministic world, so the man is the creator of his own life and responsible for his destiny.

Întreaga civilizație umană se bazează pe concepția libertății voinței din care sunt deduse noțiunile de compensare, pedeapsă și responsabilitate personală. Interogația la care se revine periodic se reduce la faptul, dacă cu adevărat există voință liberă. Posibil că aceasta este o modalitate rațională și eficientă de a menține integritatea, unitatea societății, dar în acest caz

se încalcă principiile științifice și morale. Această contradicție atinge nu numai miezul teoriei cuantice, dar și fundamentul moral al societății.

La etapa actuală majoritatea neurobiologilor susțin, cu încredere, că liberul arbitru nu este posibil. Aceasta este explicat prin faptul că unele tipuri de comportamente anormale sunt corelate cu dereglări concrete ale creierului. Spre exemplu, cercetările efectuate asupra creierului unor ucigași „în serie” a arătat prezența unor modificări în structura acestuia. În acest caz, persoanele care au comis infracțiunile, nu pot avea răspundere de acțiunile lor monstruoase. Ei au nevoie de ajutor, nu de pedeapsă, deoarece creierul acestora este dereglat. Într-un anumit sens se poate susține, că atunci când sunt comise acte infracționale, acestea sunt lipsite de liberul arbitru. Un alt experiment, efectuat de neurologul Benjamin Libet, a demonstrat că creierul ia hotărâri mai înainte de reacția conștientă. Aceasta impune concluzia, că libertatea voinței este o ficțiune, o iluzie.

Drept rezultat, se impune necesitatea de a regândi ideea de libertate a voinței. Această problemă stringentă implică o abordare multiaspectuală. Libertatea voinței este în contradicție directă cu determinismul – învățură filosofică care susține, că evenimentele viitoare sunt determinate de legile fizice. La rândul său, majoritatea religiilor susțin formele determinismului și predestinarea. Dumnezeu omniprezent și atotputernic cunoaște viitorul, de aceea totul este predestinat. Anume problema predestinării a constituit „mărul discordiei”, care a provocat revoluția protestantă. Iar, aceasta a avut drept rezultat separarea Bisericii, vieți pierdute și regiuni pustiite în întreaga Europa.

În deceniul II al secolului XX, în fizica cuantică pătrunde principiul incertitudinii. Într-o formă subită nici un calcul nu mai este credibil, ceea ce poate fi calculat - sunt probabilitățile. În acest sens, manifestările mecanicii cuantice presupun existența voinței libere. De aceea unii savanți au afirmat, că teoria cuantică a reconstruit concepția liberului arbitru. Totuși, reprezentanții determinismului au înaintat un contraargument prin care se susține, că efectele cuantice sunt extraordinar de mici pentru a putea fundamenta și explica libertatea voinței a ființelor umane.

Interogația legată de libertatea voinței rămâne deschisă, deoarece problema este complexă și ambiguă. Nu este clar dacă am putea rezolva această problemă în termeni categorici. Cauzele sunt două: prima, după cum am văzut, este fizica cuantică, cea de a doua – teoria haosului. Chiar, dacă, fizica clasică susține, că mișcarea atomilor este determinată și previzibilă,

în realitate mișcarea acestora nu poate fi predicționată, deoarece sunt implicați un număr mare de atomi.

Cea mai mică fluctuație, fie chiar și a unui singur atom, poate produce efect de undă, care poate crește și provoca schimbări de un nivel foarte ridicat. Acesta poartă numele de „Efectul albinei” utilizat în știință pentru a arăta că cea mai mică perturbație a unui sistem are ca efect evenimente imprevizibile, ce nu pot fi predicționate. Este evident faptul, că indeterminismul în combinație cu haosul crează condiții imposibile pentru o lume strict determinată. Or, aceasta este o confirmare a principiului libertății voinei, care constituie temelia moralității societății umane.